

Marking Scheme
Strictly Confidential
(For Internal and Restricted use only)
Secondary School Examination, 2026 (2nd Board Examination)
SUBJECT NAME : Punjabi
(Q.P. CODE / Set No. 004/6)

General Instructions: -

1	You are aware that evaluation is the most important process in the actual and correct assessment of the candidates. A small mistake in evaluation may lead to serious problems which may affect the future of the candidates, education system and teaching profession. To avoid mistakes, it is requested that before starting evaluation, you must read and understand the spot evaluation guidelines carefully.
2	“Evaluation policy is a confidential policy as it is related to the confidentiality of the examinations conducted, evaluation done and several other aspects. Its leakage to public in any manner could lead to derailment of the examination system and affect the life and future of millions of candidates. Sharing this policy/document to anyone, publishing in any magazine and printing in Newspaper/Website, etc. may invite action under various rules of the Board and IPC.”
3	Evaluation is to be done as per instructions provided in the Marking Scheme. It should not be done according to one’s own interpretation or any other consideration. Marking Scheme should be strictly adhered to and religiously followed. However, while evaluating, answers which are based on latest information or knowledge and/or are innovative, they may be assessed for their correctness otherwise and due marks be awarded to them. In Class-X, while evaluating two competency-based questions, please try to understand given answer and even if reply is not from marking scheme but correct competency is enumerated by the candidate, due marks should be awarded.
4	The Marking scheme carries only suggested value points for the answers. These are in the nature of Guidelines only and do not constitute the complete answer. The students can have their own expression and if the expression is correct, the due marks should be awarded accordingly.
5	The Head-Examiner must go through the first five answer books evaluated by each evaluator on the first day, to ensure that evaluation has been carried out as per the instructions given in the Marking Scheme. If there is any variation, the same should be zero after deliberation and discussion. The remaining answer books meant for evaluation shall be given only after ensuring that there is no significant variation in the marking of individual evaluators.
6	Evaluators will mark (✓) wherever answer is correct. For wrong answer CROSS ‘X’ be marked. Evaluators will not put right (✓) while evaluating which gives an impression that answer is correct and no marks are awarded. This is most common mistake which evaluators are committing.
7	If a question has parts, please award marks on the right-hand side for each part. Marks awarded for different parts of the question should then be totaled up and written in the left-hand margin and encircled. This may be followed strictly.
8	If a question does not have any parts, marks must be awarded in the left-hand margin and encircled. This may also be followed strictly.
9	If a student has attempted an extra question, answer of the question deserving more marks should be retained and the other answer scored out with a note “Extra Question” .
10	No marks to be deducted for the cumulative effect of an error. It should be penalized only once.

11	A full scale of marks _____ (example 0 to 80/70/60/50/40/30 marks as given in Question Paper) has to be used. Please do not hesitate to award full marks if the answer deserves it.
12	Every examiner has to necessarily do evaluation work for full working hours i.e., 8 hours every day and evaluate 20 answer books per day in main subjects and 25 answer books per day in other subjects (Details are given in Spot Guidelines). This is in view of the reduced syllabus and number of questions in question paper.
13	Ensure that you do not make the following common types of errors committed by the Examiner in the past :- • Leaving answer or part thereof unassessed in an answer book. • Giving more marks for an answer than assigned to it. • Wrong totaling of marks awarded on an answer. • Wrong transfer of marks from the inside pages of the answer book to the title page. • Wrong question wise totaling on the title page. • Wrong totaling of marks of the two columns on the title page. • Wrong grand total. • Marks in words and figures not tallying/not same. • Wrong transfer of marks from the answer book to online award list. • Answers marked as correct, but marks not awarded. (Ensure that the right tick mark is correctly and clearly indicated. It should merely be a line. Same is with the X for incorrect answer.) • Half or a part of answer marked correct and the rest as wrong, but no marks awarded.
14	While evaluating the answer books if the answer is found to be totally incorrect, it should be marked as cross (X) and awarded zero (0) Marks.
15	Any unassessed portion, non-carrying over of marks to the title page, or totaling error detected by the candidate shall damage the prestige of all the personnel engaged in the evaluation work as also of the Board. Hence, in order to uphold the prestige of all concerned, it is again reiterated that the instructions be followed meticulously and judiciously.
16	The Examiners should acquaint themselves with the guidelines given in the “ Guidelines for Spot Evaluation ” before starting the actual evaluation.
17	Every Examiner shall also ensure that all the answers are evaluated, marks carried over to the title page, correctly totaled and written in figures and words.
18	The candidates are entitled to obtain photocopy of the Answer Book on request on payment of the prescribed processing fee. All Examiners/Additional Head Examiners/Head Examiners are once again reminded that they must ensure that evaluation is carried out strictly as per value points for each answer as given in the Marking Scheme.
19	If a candidate attempts both alternatives/options in a question where only one option/alternative is required to be attempted, the Evaluator shall award marks in both the options. The system will take the higher of two scores and disregard the other response.
20	In a question having two options/alternatives, if a candidate has attempted only one, then the evaluator shall mark “NA” (Not attempted) against the option that has not been attempted by the candidate.

MARKING SCHEME
PUNJABI (Subject Code - 004)
(PAPER CODE : 6) (M06004)

Q.No.	EXPECTED OUTCOMES/VALUE POINTS			Marks	
ਭਾਗ- I : ਪੜ੍ਹਨ- ਕੌਸ਼ਲ (PART – I : Reading Skill)					6+4=10
1.	ਵਾਰਤਕ ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ -			6	
	(i)	(D) ਅਧਿਆਪਕ	1		
	(ii)	(B) ਮਾਪੇ	1		
	(iii)	(C) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ	1		
	(iv)	(B) ਗਿਆਨ	1		
	(v)	(C) ਅਧਿਆਪਕ	1		
	(vi)	(A) ਅਧਿਆਪਕ	1		
2.	ਕਾਵਿ-ਟੁਕੜੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ			4	
	(i)	ਸੋਨ-ਚਿੜੀ	1	ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਆਪਣੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਵਿ-ਟੁਕੜੀ ਵਿਚਲੀਆਂ ਢੁਕਵੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਸੋ ਸਹੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।	
	(ii)	ਬਸੋਹਲੀ	1		
	(iii)	ਹਾੜ ਮਹੀਨੇ	1		
	(iv)	ਸੰਦਲੀ	1		
ਭਾਗ- II : ਵਿਆਕਰਨ (Part II : Grammer)					2+2+2+2+4=12
3.	ਸਮਾਸੀ ਸ਼ਬਦ (ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦੋ (any two) ਹੱਲ ਕਰੋ)			2x1=2	
	(i)	(D) ਦੂਰ ਨੇੜੇ	1	ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਹੀ ਦੇ ਉੱਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।	
	(ii)	(A) ਅੱਸੀ	1		
	(iii)	(B) ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ	1		
4.	ਬਹੁ-ਆਰਥਕ ਸ਼ਬਦ (ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦੋ (any two) ਹੱਲ ਕਰੋ)			2x1=2	
	(i)	(C) ਟੁੱਕ	1	ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਹੀ ਦੇ ਉੱਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।	
	(ii)	(B) ਕੁੱਟਣਾ	1		
	(iii)	(D) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਹੀ	1		
5.	ਕਿਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ (ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦੋ (any two) ਹੱਲ ਕਰੋ)			2x1=2	
	(i)	(B) ਥੋੜ੍ਹਾ, ਬਹੁਤ, ਕਿੰਨਾ	1	ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਹੀ ਦੇ ਉੱਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।	
	(ii)	(D) ਨਿਸ਼ਚੇ-ਵਾਚਕ ਕਿਰਿਆ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ	1		
	(iii)	(B) ਘੜੀ-ਮੁੜੀ	1		

6.	ਅਗੇਤਰ-ਪਿਛੇਤਰ (ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਅਨੁਸਾਰ ਹੱਲ ਕਰੋ)				1+1=2
	(i)	ਅਗੇਤਰ (ਕਿਸੇ ਇਕ (any one) ਅਗੇਤਰ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਦੇ-ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਓ)		1	ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਢੁਕਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇ ਸਹੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।
		ਪੁਨਰ : ਪੁਨਰਨਿਰਮਾਣ, ਪੁਨਰ ਜਾਗਰਨ, ਪੁਨਰਵਿਚਾਰ, ਪੁਨਰ ਜਨਮ, ਪੁਨਰਗਠਨ	$\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=1$		
		ਬਹੁ : ਬਹੁਅਰਥਕ, ਬਹੁਸੰਮਤੀ, ਬਹੁਗੁਣਾ, ਬਹੁਗਿਣਤੀ, ਬਹੁਵਿਕਲਪ, ਬਹੁਪੱਖਾ, ਬਹੁਭਾਸ਼ੀਆ, ਬਹੁਭਾਂਤ,ਬਹੁਵਿਕਲਪੀ, ਬਹੁਪਰਤੀ. ਬਹੁਮੰਤਵੀ, ਬਹੁਉਪਯੋਗੀ, ਬਹੁਰੰਗੀ, ਬਹੁਭੁਜ, ਬਹੁਵਚਨ	$\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=1$		
	(ii)	ਪਿਛੇਤਰ (ਕਿਸੇ ਇਕ (any one) ਪਿਛੇਤਰ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਦੇ-ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਓ)		1	ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਢੁਕਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇ ਸਹੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।
		ਚਾਲ: ਭੇਡਚਾਲ, ਪੈੜਚਾਲ, ਹਾਲਚਾਲ	$\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=1$		
		ਤਾ : ਮੂਰਖਤਾ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਅਰੋਗਤਾ, ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ	$\frac{1}{2}+\frac{1}{2}=1$		
ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਚਾਰ (any four) ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ ਕਿ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣ : 4x1=4					
7.				4	(i) ਜੇਕਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦਾ ਤੇ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਹੀ ਵਾਕ ਲਿਖਦਾ /ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। (ii) ਅਰਥ ਲਿਖਣ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਹੀ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲੇ ਵਾਕਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। (iii) ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਦੇ ਬਣਦੇ ਇਹ ਅਰਥ ਸਿਰਫ਼ ਨਿਰੀਖਿਅਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਅਰਥ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।
	(i)	ਕਸਰ ਪੂਰੀ ਕਰਨਾ : ਘਾਟਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ, ਕਮੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ	1		
	(ii)	ਖਸਤਾ ਹਾਲ ਹੋਣਾ : ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ, ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਹੋਣਾ	1		
	(iii)	ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਨਾ : ਵਾਧੂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ	1		
	(iv)	ਚਾਦਰ ਵੇਖ ਕੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰਨਾ : ਆਪਣੀ ਹੈਸੀਅਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦਿਨ ਕਟੀ ਕਰਨਾ, ਵਿੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖਰਚ ਕਰਨਾ	1		
	(v)	ਛੋਟੇ ਦਿਲ ਦਾ ਹੋਣਾ : ਕੋਈ ਗੱਲ ਸਹਾਰ ਨਾ ਸਕਣਾ, ਖਰਚ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣਾ	1		
	(vi)	ਜ਼ਬਾਨ ਖੋਲ੍ਹਣਾ : ਬੋਲ ਪੈਣਾ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਲੁਕਾਈ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦੇਣਾ	1		

ਭਾਗ-III : ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਲਿਖਣ-ਕੌਸ਼ਲ (Part-III : Writing Skill)					8+6+4=18
8.		ਲੇਖ : ਕਿਸੇ ਇਕ (any one) ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ 200 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਲਿਖਣਾ।		8	ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਤੇ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਤਰ ਦੇਣਗੇ। ਸੋ ਸ਼ਬਦ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਘੱਟ / ਵਾਧੂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ, ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨੁਕਤਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਨੁਕਤੇ ਵੀ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ /ਹੋਰ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਅੰਕ-ਵੰਡ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ : ਭੂਮਿਕਾ ਤੇ ਸਾਰੰਸ਼/ਸਿੱਟਾ : 1 ਅੰਕ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ : 2 ਅੰਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਗਿਆਨ : 3 ਅੰਕ ਸ਼ਬਦ-ਚੋਣ ਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ : 2 ਅੰਕ
9.		ਪੱਤਰ ਰਚਨਾ :		6	ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨੁਕਤਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਨੁਕਤੇ ਵੀ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਸੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ, ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਅੰਕ-ਵੰਡ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ - ਅਰੰਭਲਾ ਭਾਗ : 2 ਅੰਕ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਭਾਗ : 3 ਅੰਕ ਅੰਤਲਾ ਭਾਗ : 1 ਅੰਕ

10.		ਤਸਵੀਰ ਵਰਨਣ :		4	
		ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਸਮਝ-ਸੂਝ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ, ਤੱਥਾਂ ਤੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।			
		ਨੋਟ- ਨੇਤਰਹੀਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :			
		ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਸਮਝ-ਸੂਝ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ, ਤੱਥਾਂ ਤੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।			
ਭਾਗ -IV - ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ					
(Part IV : Text Book Based questions)				5+5+4+14+8+4=40	
ਕਹਾਣੀ ਤੇ ਵਾਰਤਕ ਵਿੱਚੋਂ : (ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਅਨੁਸਾਰ ਛੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ (any five) ਹੱਲ ਕਰੋ)					5x1=5
11.				5	ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਹੀ ਪੰਜ ਉੱਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।
	(i)	(B) ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ	1		
	(ii)	(D) ਬੋਲੀ	1		
	(iii)	(C) ਬਾਬਿਆਂ ਦੀ ਭੈਣ	1		
	(iv)	(B) ਮਿੱਠੇ ਦਾ	1		
	(v)	(D) ਹੌਲਦਾਰ	1		
	(vi)	(A) ਅੰਗ-ਸੰਗ	1		
ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਇਕਾਂਗੀ ਵਿੱਚੋਂ : (ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਅਨੁਸਾਰ ਛੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ (any five) ਹੱਲ ਕਰੋ)					5x1=5
12.				5	ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਹੀ ਪੰਜ ਉੱਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।
	(i)	(B) ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਬਖਸਿ ਲੈਹੁ	1		
	(ii)	(C) ਦੂਰ ਹੋਇਆ	1		
	(iii)	(D) ਸੰਸਾਰ	1		
	(iv)	(C) ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ	1		
	(v)	(B) ਔਰੰਗਜੇਬ	1		
	(vi)	(B) ਮਰਾਠਿਆਂ	1		
ਕਹਾਣੀ ਤੇ ਵਾਰਤਕ ਵਿੱਚੋਂ : (ਕਿਸੇ ਚਾਰ (any four) ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇਕ-ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ)					4x1=4
13.				4	ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਹੀ ਚਾਰ ਉੱਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਜੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਦੀ ਕੋਈ ਗ਼ਲਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨਾਲ ਉੱਤਰ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।
	(i)	ਖੁਰਦਰਾ ਜਿਹਾ	1		
	(ii)	ਸ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ	1		
	(iii)	ਕੋਝੇ	1		
	(iv)	ਕਾਕੇ ਦੀ ਤੋਤਲੀ ਅਵਾਜ਼	1		
	(v)	ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਾਪੂ ਨੇ	1		

ਕਹਾਣੀ ਵਾਰਤਕ ਤੇ ਇਕਾਂਗੀ ਵਿੱਚੋਂ : (ਕਿਸੇ ਸੱਤ (any seven) ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 25 ਤੋਂ 30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ) 7x2=14					
14.				14	
	(i)	ਕਹਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵੱਡੀ ਕੁੜੀ ਦਾ ਸਾਕ ਮੁੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕੁੜੀ ਦਾ ਪਿਓ ਅਮਲੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰੇ ਭੰਗ ਭੁੱਜਦੀ ਹੈ।	2		(i) ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੁਕਵੇਂ ਪਰ ਸੰਖੇਪ/ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਖੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵੀ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।
	(ii)	ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਸੀ ਪਰ ਆਮਦਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ।	2		
	(iii)	ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਜੋ ਵਰਤਾਓ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਉਸ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘਟੀਆ ਸੀ। ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੂਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਦੇਣਗੇ ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।	2		(ii) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਬਦਲਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਉੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। (iii) ਇਨ੍ਹੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਤੇ ਕੇਵਲ ਨਿਰੀਖਿਅਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲਈ ਹਨ, ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਅੰਕਾਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸੀਮਤ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।
	(iv)	ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਤੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਮੁਤਾਬਕ ਲਿਖਣਗੇ। ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।	2		
	(v)	ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਵੀ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਉਹ ਅਣਗਿਣਤ ਲੜਾਈਆਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਵੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੀ ਪਰ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਲੱਦਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।	2		
	(vi)	ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਰਨ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਤੁਰਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕੀਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ।	2		

	(vii)	ਲੋਕੀ ਧਰਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਬੱਸ ਇਸੇ ਨੂੰ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਕਿ ਦਿਨ ਦਿਹਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਿਵਾਨ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਪਾਠ, ਲੈਕਚਰ ਜਾਂ ਅਰਦਾਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਛੱਡਣ। ਘਰ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ-ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।	2		
	(viii)	ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਤੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਮੁਤਾਬਕ ਲਿਖਣਗੇ। ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।	2		
ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਵਾਰਤਕ ਵਿੱਚੋਂ : (ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 50 ਤੋਂ 60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ)					2x4=8
15.	(i) (ੳ)	ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਮੰਦਾ/ਬੁਰਾ-ਭਲਾ ਕਿਉਂ ਆਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਰਾਜੇ ਅਥਵਾ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਲੋਕ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਪਤਨੀ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਿਸ਼ਤੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸਤਰੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸਾਡਾ ਸੰਸਾਰਿਕ ਸੰਬੰਧ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਰਾਹ ਚਲਦਾ ਹੈ।	4		(i) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਉੱਤਰ ਦੀ ਵਿਸਤਾਰਤਾ/ਸੰਖੇਪਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਢੁਕਵਾਂ ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਸਤਾਰ/ਸੰਖੇਪ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।
		ਜਾਂ (OR)			
	(ਅ)	‘ਜੰਗ ਦਾ ਹਾਲ’ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਨੇ ਫੇਰੂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਖੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਈ ਲੜਾਈ ਦਾ ਹਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿੱਖ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਤੇ ਹਾਰ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਫੌਜਾਂ ਬਹੁਤ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜੀਆਂ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਕਾਫੀ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਹੋਇਆ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਫੌਜ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਕੋਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਆਗੂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸੋ ਉਹ ਹਾਰ ਗਏ।	4		
	(ii)(ੳ)	ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਤੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਮੁਤਾਬਕ ਲਿਖਣਗੇ। ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।	4		
		ਜਾਂ (OR)			

	(ਅ)	ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੈ । ਸਾਰੀਆਂ ਰੀਤਾਂ- ਰਸਮਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਾਫੀ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਪਰਾਮਾਰਥਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਇੱਕ ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਲੁੜੀਂਦੀ ਵਸਤੂ ਹੈ । ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹਰ ਸੰਸਾਰਿਕ ਮੌਕੇ ਉੱਪਰ ਹੈ । ਜਨਮ ਵੇਲੇ, ਮਰਨ ਵੇਲੇ, ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ, ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਅਵਸਰ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸਿੱਖ ਲਈ ਬਿਨ ਅਰਦਾਸ ਹੋਵੇ ।	4		(ii) ਇੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਤੇ ਕੇਵਲ ਨਿਰੀਖਿਅਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਹਨ, ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਅੰਕਾਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸੀਮਤ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।
ਇਕਾਂਗੀ ਵਿੱਚੋਂ : (ਕਿਸੇ ਇਕ (any one) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 50 ਤੋਂ 60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ)				1x4=4	
16.	(i)	ਜਦੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਗੁਨਾਹ ਬੇਟੀ ਜੀਨਤ ਅੱਗੇ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਉਹ ਰੱਬ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਖ਼ਲਕ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਖੁਦਾ ਰਹਿਮ ਕਰੇ ।	4		(i) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਉੱਤਰ ਦੀ ਵਿਸਤਾਰਤਾ/ਸੰਖੇਪਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਢੁੱਕਵਾਂ ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਸਤਾਰ /ਸੰਖੇਪ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।
	(ii)	ਜਦੋਂ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਨੇ ਮਨਜੀਤ ਨੂੰ ਗੋਭੀ ਮੋਟੀ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਟੋਕਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੋਟੀ ਕੱਟੀ ਗੋਭੀ ਪਸੰਦ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਬੜੇ ਨੁਕਸ ਕੱਢਦਾ ਸੀ । ਸਬਜੀ-ਭਾਜੀ ਚੰਗੀ ਨਾ ਬਣਦੀ ਤਾਂ ਥਾਲ ਹੀ ਮੱਥੇ ਮਾਰਦਾ ਸੀ । ਨੂੰਹ ਸਾਹਮਣੇ ਹੁਣ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ, ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ, ਸਿਆਣਾ- ਬਿਆਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ।	4		(ii) ਇੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਤੇ ਕੇਵਲ ਨਿਰੀਖਿਅਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਹਨ, ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਅੰਕਾਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸੀਮਤ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।
- o O o -					